

5. 09.11.1976 – створено Українську громадську групу сприяння виконанню Гельсінських угод. URL: <http://territoryterror.org.ua/uk/resources/calendar/details/?newsid=434>

Тарас Андрійович Литовченко – курсант I курсу Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

РАДЯНСЬКА АНТИРЕЛІГІЙНА ПОЛІТИКА ТА ЗАКОНОДАВСТВО 1920-1930-х РОКІВ

У зв'язку зі зростанням духовності, збереженням культурної спадщини, відродженням релігійних традицій українського народу проблема взаємодії суспільства та влади набуває особливої актуальності, що підтвердили нещодавні події, пов'язані з набуттям Українською православною церквою (УПЦ) Томосу. Наразі, коли релігійні діячі та організації виступають у ролі суб'єктів суспільно-політичного життя країни, важливо звернутися до минулого досвіду взаємовідносин влади та релігії. У цьому сенсі значний теоретичний та прикладний інтерес має дослідження політики радянської влади щодо релігії та церкви.

Після приходу до влади більшовиків у жовтні 1917 року, вони швидко розпочали монополізацію духовного життя, що зробила православну церкву їх прямим конкурентом. Враховуючи істотний вплив, який мала церква у суспільстві, ради вирішили діяти шляхом подвійних стандартів. З одного боку, в перших декретах і деклараціях проголошувалося скасування будь-яких обмежень щодо реалізації свободи совісті, а у ст. 24 Конституції УСРР 1919 року визнавалася свобода совісті й право на релігійну та антирелігійну пропаганду (2). Втім, з іншого боку, спрямувавши зусилля на розбудову власної моделі державності з новою системою цінностей, більшовики нарекли релігію «опіумом для народу», намагаючись максимально обмежити його «одурманюючий» вплив. Тому 1920-30-ті роки стали драматичним періодом для української православної церкви.

Можна виділити кілька етапів у антирелігійній політиці більшовиків. Перший припадає на 1920-ті роки та збігається з установленням радянської влади в Україні. Він характеризується початком переслідування релігії як світогляду, що протистояв більшовицькому. Другий етап охоплює період з 1929 року й до середини 1930-х років. У цей час відбувалася так звана «соціалізація» українського села. Його наслідком стало витіснення релігії з життя

народу та знищення церкви як соціального інституту. Третій етап антирелігійної боротьби розпочався в другій половині 1930-х років й тривав до 1940 року (1). Влада починає застосовувати найжорсткіші методи, спрямовані на фізичне винищення духовенства, матеріальних і релігійних цінностей та пряме руйнування церков.

Спробуємо докладніше зупинитися на характеристиці ключових нормативно-правових актів, що визначали антирелігійний курс політики більшовиків. Першоосновою цієї політики, безперечно, був «Декрет про відокремлення церкви від держави та школи від церкви» від 19 січня 1919 року. Він передбачав, що все майно церковних і релігійних громад стає народною власністю (3). З метою виконання декрету та інших суміжних документів при ЦК більшовицької партії було створено антирелігійну комісію, яка планувала й організовувала боротьбу з релігією та вірянками на всій території підконтрольній радянській владі. Відповідні комісії почали виникати й на місцях. Після остаточного встановлення у 1920 році радянської влади в Україні, подібні процеси розгорнулися й на її землях.

Протистояння більшовиків з церквою виявилася в постійному переслідуванні духовенства, репресіях і навіть фізичному винищенні непокірних. Так, лише протягом 1920-х років, за різними даними, було знищено від 700 до 8 тис. чоловік (1).

Особливістю антирелігійної кампанії в Україні, був її тісний зв'язок з розкуркуленням українського села. Радянська влада розглядала закриття церков, переслідування духовенства та вірян як складову частину побудови соціалізму на селі. Паралельно переслідувалася мета – зруйнувати в особі селянства основну соціальну базу православ'я. У рамках цієї політики відбувалася масштабна секуляризація. Так, якщо за даними НКВС СРСР, 1917 року в країні діяло 106,4 тис. молитовних будинків усіх віросповідань, то у 1928 році їх залишилося трохи більше 38,1 тис. (4, с. 32).

Більшість релігійних споруд зачиняли та розбирали на «будівельний матеріал». Зносили не тільки культові споруди, а й будівлі цивільної архітектури під приводом, що вони є перешкодою новому будівництву чи вуличному рухові. Радянська влада робила все, щоби позбавити церкву її сакрального значення – скидала хрести, дзвони, всередині влаштувала комори, стайні, клуби, спортивні зали та школи. Після скидання христів із верхів церков, дзвіниць, руйнувалися громовідводи. Все це відбувалося для наруги, осквернення святого місця, приниження релігійних почуттів вірян.

В цілому, нормативно-правові акти, що склали основу антирелігійного законодавства більшовиків, були провідниками їх політичного курсу, спрямованого на роз'єднання віруючих та побудову атеїстичної держави. При цьому, законодавство у цій сфері не відзначалося послідовністю, у зв'язку з відсутністю загальносоюзного

закону щодо свободи совісті та багато чисельністю відомчих нормативно-правових актів.

Література

1. Бабенко Л. Як українців робили атеїстами: державна політика проти релігії у перші десятиліття радянської влади. URL: <http://uamoderna.com/md/babenko-atheism>
2. Конституция Украинской ССР (1919). URL: [https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%A0_\(1919\)](https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%A0_(1919))
3. Декрет СНК РСФСР от 23.01.1918 Об отделении церкви от государства и школы от церкви. URL: https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%BE%D1%82_2_3.01.1918
4. Чучалін О. Антирелігійна політика радянської влади у сфері освіти та її вплив на виховання молоді у 1920 – 1930-х рр. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. 2014. Вип. 1. Ч. 3. С. 30–33.

Анна Володимирівна Мартиненко – студентка I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вікторія Олегівна Панкратова** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОГО СЕРЕДОВИЩА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

На сучасному етапі розвитку України однією з найбільш актуальних проблем суспільного устрою є проблема формування правосвідомості та правомірної поведінки молоді. У державі йде активне обговорення питань загострення проблеми правового нігілізму, особистісних аспектів формування правової культури, зокрема й молоді.

Безперечним можна вважати той факт, що на сьогоднішній день суспільство звертає пильну увагу на проблему злочинності в молодіжному середовищі, оскільки дана категорія громадян є головною рушійною силою в процесі формування майбутнього держави.

Молодь, якій бракує життєвого досвіду, здатна піддаватися впливу інших – йде на жакливі дії, що не передбачені законом будь-якої країни (крадіжка, розбій тощо). Дані категорія осіб потребує підвищеної уваги з боку громадськості, державних управлінських структур, так як в силу своїх соціально-психологічних і соціально-вікових особливостей може підпадати під вплив кримінального світу.